

Processos de Pau

- Els grups armats que operen a Darfur van acceptar negociar un full de ruta dissenyat per la UA i l'ONU.
- L'Índia va proposar al Pakistan l'ús conjunt dels recursos naturals i aquífers del Caixmir.
- Indonèsia va acceptar col·laborar en la facilitació del conflicte del sud de Tailàndia.
- Tony Blair va ser nomenat enviat del Quartet per a l'Orient Mitjà.
- Només un 4% de les persones que intervenen en negociacions de pau són dones.

En aquest apartat s'hi analitzen aquells conflictes armats o conflictes no resolts que han entrat en una fase de negociació formal, que estan immersos en un clar procés de pau o que estan explorant l'inici d'unes negociacions. Dels **33 processos analitzats**, 12 corresponen al continent asiàtic, 10 a l'africà, 5 a l'uropeu, 4 a l'Orient Mitjà i 2 a l'Amèrica Llatina; en 29 hi ha negociacions formals (encara que poden patir interrupcions) i en 4 s'hi estan explorant possibilitats. **Un total de 19 negociacions o exploracions corresponen a conflictes armats i 14 a conflictes no resolts**¹. El capítol inclou comentaris sobre el desenvolupament de la implementació dels acords de pau assolits anteriorment al Sudan (Sud i Est), així com la situació al Kurdistan turc. També s'inclou un apartat final en què s'assenyala l'**absència de dones en els processos de negociació**.

3.1. Evolució dels processos de pau

En relació amb el trimestre anterior, a la taula següent s'hi han retirat els casos d'Irlanda del Nord i el Nepal (CPN), per considerar-los conflictes que han deixat enrere la lluita armada, i s'ha afegit el cas de l'estat de Manipur (l'Índia). En general, els processos han presentat més dificultats que en els trimestres precedents, encara que cal destacar que a **Côte d'Ivoire s'han iniciat ja processos de desarmament i desmobilització d'excombatents**.

Taula 3.1. Evolució de les negociacions en finalitzar el tercer trimestre de 2007			
Bé (3)	Amb dificultats (17)	Malament (9)	En exploració (4)
<i>Côte d'Ivoire</i>	<i>Angola (Cabinda)</i>	Colòmbia (AUC)	Índia (Manipur)
<i>Índia (NSCN-IM)</i>	<i>Armènia-Azerbaidjan</i>	<i>Geòrgia (Abkhàzia)</i>	Iraq
<i>Índia-Pakistan</i>	<i>Burundi (FNL)</i>	<i>Geòrgia (Ossètia Sud)</i>	Líban (Fatah al-Islam)
	Colòmbia (ELN)	<i>Indonèsia (Papua O.)</i>	Tailàndia (Sud)
	<i>Xipre</i>	<i>Kosovo</i>	
	Filipines (MILF)	Myanmar (KNU)	
	<i>Filipines (MNLF)</i>	Pakistan (Waziristan)	
	Índia (ULFA)	Somàlia	
	Israel-Palestina	Sri Lanka	
	<i>Nepal (Terai)</i>		
	Nigèria (Delta)		
	RCA		
	RD Congo (Kivus-Ituri)		
	<i>Sàhara Occidental</i>		
	Sudan (Darfur)		
	Uganda (LRA)		
	Iemen		

(En cursiva s'hi assenyalen els conflictes no resolts i que no estan en fase de lluita armada o que en aquests moments no són catalogats com a "conflicte armat". En negreta, els nous casos oberts, encara que ja ho haguessin estat algun cop en el passat)

¹ En aquest apartat entenem per "conflictes no resolts" aquelles situacions en les quals havent existit en el passat un nivell elevat de tensió, amenaces de caràcter militar o enfrontaments armats, en l'actualitat no es produeixen aquest tipus d'enfrontaments, però sense que les parts hagin aconseguit encara un acord de pau definitiu, la qual cosa motiva que existeixin o s'explorin negociacions

Àfrica

a) Àfrica Austral

A **Angola**, a final de juliol es va celebrar a París el Consell Nacional del Poble de **Cabinda**, *Nkoto Likanda*, congrés dels membres del FLEC, en un moment en què el moviment secessionista cabindès patia una forta crisi interna. Després de la firma dels acords de pau entre el Govern angolès i el Fòrum Cabindès per al Diàleg (FCD) dirigit per Bento Bembe, líder del FLEC-renovat, el lideratge de Ntiza Tiago dins de les FLEC-FAC va ser qüestionat per altres membres que veien impossible la unitat del moviment. L'expulsió de Bento Bembe del FLEC reunificat després de la firma del Memoràndum d'Entesa va fer créixer els dubtes sobre la lleialtat de cadascun dels seus membres cap a Ntiza Tiago. El Governador de Cabinda va anunciar poc després els quadres del FCD que formarien part dels diversos nivells de l'administració local, complint així amb part del pacte en el Memoràndum d'Entesa després d'un any de la seva firma. Això no obstant, a final d'agost les FFAA angoleeses van iniciar una operació en deu localitats on la població va ser acusada d'oferir suport al grup armat FLEC.

b) Àfrica Occidental

A **Côte d'Ivoire**, i després de la firma de l'Acord de Pau al març, a final de juliol es va iniciar el **procés de desarmament** dels 42.500 membres de les *Forces Nouvelles* (FN) i de 5.000 efectius de les FFAA (encara que van sorgir algunes tensions sobre el reconeixement dels rangs militars de les FN) i l'ONUCI va llançar un programa d'educació per a la pau dirigit als joves del país. Al setembre, els principals actors del conflicte es van trobar a Burkina Faso per analitzar el compliment dels acords de pau, tractant temes com el desplegament i la seguretat de les Comissions de districte, els rangs militars dels oficials de les FN i la seguretat del seu màxim dirigent, Guillaume Soro.

A la regió del Delta del Níger de **Nigèria**, el grup armat d'oposició MEND va anunciar l'abandonament de la treva d'un mes després de finalitzar el seu termini el 3 de juliol, per considerar que era ridícul deixar les armes quan l'exèrcit seguia assassinant impunement civils. Així mateix, el portaveu del MEND va comunicar que quan el Govern estigués disposat a dialogar directament amb la guerrilla, ells es trobarien disponibles. A mitjan de juliol, això no obstant, **set organitzacions de l'estat de Rivers van renunciar a la violència** i van demanar perdó a la població i a les autoritats. Les organitzacions van ser: *Níger Delta Vigilant*, *Níger Delta Solidarity Front*, *Outlaws*, *Klansmen*, *Green Landers*, *Black Axe* i *Bush Boys/Peace Makers*. El líder de *Green Landers* i President de *Wakirike United Peace Guide*, Fubara, va reconèixer que les diferents organitzacions havien comès greus perjudicis a la població a través de l'assassinat i mutilació de persones, a més de la destrucció dels seus béns. El líder rebel Muhahid Dokubo-Asari va expressar davant el Vicepresident Goodluck Jonathan el seu desig d'intentar posar fi a la violència al Delta del Níger i que els segrestos no formaven part de la seva forma d'actuar. A final de juliol, després de la posada en llibertat de dos importants dirigents dels grups armats que operen a la regió (una de les seves principals demandes per iniciar converses), **25 milícies van decidir unir-se per crear un front comú que faci possible les negociacions de pau amb el Govern**, encara que dins d'aquesta coalició no es trobava el MEND.

c) Banya de l'Àfrica

A **Somàlia**, el més destacable ha estat la realització en els mesos de juliol i agost d'una **conferència de pau i reconciliació** als afores de la capital, amb el nom de *National Governance and Reconciliation Commission* (NGRC), boicotejada no obstant això pels islamistes de la UTI (Unió de Tribunals Islàmics), que van exigir celebrar la conferència en un país neutral, ja que d'altra manera es legitimaria l'ocupació etiòp. En un marc paral·lel al de la Conferència, unes 400 figures de l'oposició van acordar a Eritrea crear una aliança de l'oposició

al Govern Federal de Transició (GFT), adoptant el nom d'Aliança per a l'Alliberament de Somàlia (ALS).

En relació amb el compliment dels acords de pau aconseguits al **sud del Sudan**, el portaveu de l'exèrcit del Sudan del Sud (SPLA) va denunciar a l'agost que les tropes nord-sudaneses es trobaven encara desplegades a les àrees petrolíferes més importants de la frontera nord-sud, malgrat haver conclòs el període per al seu replegament, per la qual cosa serien considerades com a forces d'ocupació per l'SPLA. Al voltant de 16.600 tropes continuen a l'àrea d'Abyei, que sota l'acord de pau podria elegir si forma part del nord o del sud el 2011. D'una altra banda, l'SPLA tampoc no s'ha retirat d'altres dues àrees transitòries, al sud del Nil Blau i Kordofan, al·legant que les unitats conjuntes, conegudes com a JIU, que haurien de prendre el seu relleu, encara no s'havien posat en funcionament. El Govern va crear una comissió encarregada d'assegurar que almenys el 20% dels llocs de l'administració sudanesa siguin atorgats a persones del Sudan del Sud. Un oficial de la Comissió de DDR per al sud del país va anunciar també **l'inici del procés de desmobilització d'uns 25.000 excombatents de l'SPLA**, malgrat no estar assegurat el paquet de reinserció, a causa dels retards en els fons procedents de les Nacions Unides. Al setembre, el Secretari General de l'ONU, Ban Ki-moon, va visitar el país amb la finalitat de donar suport al procés de pau i sol·licitar al Govern que facilités el desplegament de la UNAMID. També va nomenar Ashraf Jehangir Qazi com el seu Representant Especial per al Sudan. Sobre la situació a **l'est del Sudan**, al juliol es va avançar en el procés de desarmament i desmobilització dels grups que van signar l'acord de pau a l'octubre de 2006, i posteriorment diversos dirigents de l'*Eastern Front* van prendre possessió de càrrecs públics.

Respecte a la regió sudanesa de **Darfur**, a l'agost va finalitzar la reunió de grups i faccions armades d'oposició celebrada a Arusha (Tanzània), amb el compromís dels seus assistents de permetre i facilitar la feina humanitària de totes les organitzacions presents a Darfur, així com de respectar la integritat de les forces de la UA desplegades a la regió i el cessament d'hostilitats. A més, van acordar la presentació d'un programa comú per als temes relatius al repartiment de poder i recursos, seguretat i qüestions humanitàries, i de propietat de la terra. A la reunió d'Arusha van participar més de 13 grups i faccions, a més de comptar amb el recolzament de la UA i les Nacions Unides i la presència de representants d'Egipte, Líbia, Txad i Eritrea. Els grups van donar igualment el **vistiplau al full de ruta dissenyat pels representants per a Darfur a la UA i l'ONU**, Jan Eliasson i Salim Ahmed Salim. En paral·lel, cinc grups rebels es van reunificar amb el nom de Front Unit per a l'Alliberament i el Desenvolupament (UFDL, per les seves sigles en anglès), manifestant el seu interès a participar en les converses d'Arusha. Al setembre, i després d'una visita del Secretari General de l'ONU a la regió, la major part dels grups armats van decidir tornar a reunir-se a Trípoli (Líbia), sota els auspicis de l'ONU i de la UA, a final d'octubre, encara que fins ara no s'havia confirmat la presència de l'SLM liderat per Abdul Wahid Mohammad Nur, que resideix a París i que no va participar a Arusha, i que va manifestar que no participaria en els diàlegs fins que estigués desplegada la missió de pau conjunta de l'ONU i la UA.

d) Grans Llacs i Àfrica Central

A **Burundi**, els membres de les FNL van abandonar l'equip de monitoratge de l'alto el foc a final de juliol, argumentant raons d'inseguretat i enmig de rumors sobre un possible rearmament d'aquest grup. Al setembre, **les FNL van acusar Sud-àfrica de no ser parcial i van demanar un canvi en la mediació**. Segons alguns mitjans, una facció de les FNL favorable a implementar l'acord d'alto el foc estaria intentant expulsar Agathon Rwaswa del lideratge del grup. Sobre la situació al **Txad**, durant el mes de juliol la UE va començar els preparatius per a l'enviament d'un contingent militar format per uns 4.000 efectius per protegir la població refugiada procedent de Darfur, que complementarà la missió híbrida de manteniment de la pau formada entre l'ONU i la UA, aprovada pel Consell de Seguretat a principi de setembre. El grup armat UFDD va expressar la seva oposició a l'enviament de la força europea. D'una altra banda, representants de l'Expresident txadià Goukouni Weddeye van acordar a Gabon un full de ruta per guiar la missió de pau.

Quant al procés que se segueix al **Congo**, el líder Ninja, reverend Ntoumi, va desistir al setembre a traslladar-se a la capital del país, després de deu anys d'absència, a falta d'acord sobre la guàrdia que havia d'acompanyar-lo i brindar-li seguretat.

A la **RD Congo** es va iniciar un **programa de DDR a Ituri** dirigit als 4.500 efectius de les tres milícies operatives a la regió: FNI, FRPI i MRC. Aquest projecte està supervisat pel PNUD, a més d'involucrar a UNICEF, l'Estructura Integrada militar, la MONUC, les FFAA i el Govern. Mentrestant, van continuar els combats amb el grup d'oposició huturwandès FDLR, que controla una zona rica en or. Al setembre, el Govern congolès va rebutjar negociar amb el general dissident Laurent Nkunda i va manifestar el seu descontentament amb les recomanacions del Consell de Seguretat a favor d'un diàleg entre les dues parts.

A la **R. Centreafricana**, el Consell de Seguretat de l'ONU va manifestar la seva preocupació davant la persistent volatilitat de la situació de seguretat a certes regions del país, a causa de l'existència de grups criminals i de grup armats, i va fer una crida a lluitar contra la impunitat al país. A l'agost es van produir algunes desercions a les files del grup armat d'oposició APDR, els membres del qual es van lliurar al Govern. Com a nota positiva cal assenyalar que la RCA i el Sudan van acordar normalitzar les relacions bilaterals.

Quadre 3.1. La gestió de l'alto el foc en les negociacions de pau

Segons un avanç d'un estudi que està realitzant l'Escola de Cultura de Pau (ECP) per a la pròxima edició de l'"Anuari de Processos de Pau", en què s'analitzen 27 casos de negociacions recents i en què s'han produït ofertes o acords d'alto el foc, **en cap dels casos l'alto el foc ha anat acompanyat de concentració i acantonament previ de les tropes dels grups armats, ni del lliurament previ d'armes per iniciar una negociació.** Segons l'estudi, l'acantonament només es produeix en acabar les negociacions i després de la firma d'un acord de pau, la qual cosa permet iniciar un procés de DDR (desmobilització, desarmament i reintegració). **En cap dels casos analitzats, l'alto al foc o cessament d'hostilitats ha tingut com a contrapartida l'alliberament de persones segrestades, ja que el segrest massiu és un acte que només es practica a Colòmbia**, per la qual cosa en els altres contextos no ha calgut posar aquest tema en una balança de negociació.

Els casos analitzats corresponen a onze processos africans (Costa d'Ivori, Senegal, Sudan (Sud, Est i Darfur), Burundi, Txad, RCA, Uganda, Sàhara Occidental i Angola-Cabinda), onze d'asiàtics (l'Índia (Andra Pradesh, Assam, i Nagalàndia), Pakistan, Nepal, Sri Lanka, Filipines, Indonèsia i Myanmar), dos d'uropeus (Espanya i Irlanda del Nord), i tres de l'Orient Mitjà (Kurdistan turc, Iemen i Líban). S'hi han exclòs Colòmbia (per ser el destinatari inicial de les reflexions) i Palestina (per la gran quantitat de grups existents i la volatilitat dels seus compromisos).

De les conclusions de l'estudi es dedueix també que en un 60% dels casos, **les declaracions d'alto al foc han estat violades de forma reiterada. La creació de mecanismes de verificació dels acords d'alto al foc s'ha produït únicament en la meitat dels casos**, normalment com a resultat d'un acord de pau final, encara que en alguns pocs casos s'han creat mecanismes en les etapes intermèdies de la negociació. **En una quarta part dels casos ha existit presència de les Nacions Unides**, amb competències per a la verificació de l'alto el foc o el cessament d'hostilitats, i en tres casos han participat un altre tipus d'organismes (UE, UA, ASEAN) o països (els nòrdics europeus, o membres de l'Organització de la Comunitat Islàmica). Només en una ocasió (Israel-Líban), l'alto el foc ha estat imposat pel Consell de Seguretat de l'ONU. En molt pocs casos (Uganda, per exemple) han existit declaracions d'alto el foc unilaterals per part d'un Govern, encara que també s'ha donat el cas que les declaracions unilaterals d'un grup armat (el PKK kurd, per exemple), no hagin estat mai ateses pel seu respectiu Govern. També han existit uns pocs casos on s'ha declarat un alto el foc sense que això suposés obrir una negociació formal (Índia-Assam, per exemple), així com negociacions sense existir alto el foc en cap moment (Irlanda del Nord o Indonèsia-Aceh, per exemple). **L'alto el foc bilateral produït de forma simultània amb l'inici de negociacions ha ocorregut en algunes ocasions** (Nepal, Sri Lanka, Filipines/NPA). També s'ha donat el cas que un Govern accepti que els llocs on es trobi un grup armat disposat a negociar siguin considerats com a "santuaris temporals" fins que existeixin les condicions del seu pas a zones d'acantonament. En tres casos (Darfur, l'Índia-Assam i Indonèsia-Aceh) s'han creat **"corredors humanitaris" en treves temporals** per atendre la població afectada pel conflicte o per un desastre natural.

Quant al procés d'**Uganda**, al mes de juliol el Govern i el grup armat d'oposició LRA van signar un nou acord en l'última ronda de converses de pau que es va celebrar a Juba. Aquesta ronda, que va tractar el tema de rendició de comptes i reconciliació, estava centrada en com gestionar els crims de guerra, que va ser una de les principals parts de l'acord. Segons l'acord parcial

assolit, les parts es van donar un temps per dissenyar **un sistema de justícia alternativa per perseguir els crims comesos a la regió nord** del país. Les parts van acordar formular i adoptar un mecanisme que es basarà en dos sistemes de justícia: el formal i el tradicional. Així, i a través d'una modificació del codi penal, mentre que els combatents de l'LRA seran jutjats sota un sistema de justícia alternativa (*Mato Oput*), les tropes ugandeses seran jutjades pel sistema de justícia formal que inclou la pena de mort. En aquest sentit, **els representants de l'LRA esperaven poder viatjar pròximament a Sud-àfrica, Sierra Leone i l'Argentina amb la finalitat d'obtenir informació** sobre com aquests països han realitzat els seus processos de justícia i reconciliació, encara que al setembre l'LRA va advertir que un atac contra els seus membres situats a la RD Congo suposaria reprendre els combats.

e) Magreb

A l'agost va finalitzar a Manhasset, prop de Nova York, la segona ronda de negociacions, de dos dies de durada i mitjançant consultes per separat, entre el Marroc i el Front POLISARI per trobar una solució al conflicte sobre el **Sàhara Occidental**, amb un **acord per reunir-se novament abans de final d'any**, probablement a Europa. Les dues parts van escoltar diverses exposicions d'experts sobre temes específics, com els recursos naturals i l'administració local. Les negociacions, realitzades sota els auspicis de l'ONU d'acord amb la resolució 1754 del Consell de Seguretat, van ser qualificades d'útils per Mahfoud Ali Beiba, el cap de la delegació del Front POLISARI, qui al mateix temps va emplaçar el Marroc a detenir el que considerava maniobres dilatòries i a comprometre's de bona fe en l'aplicació de la resolució 1754. Segons alguns analistes, la nova ronda de negociació no va oferir resultats positius, per la qual cosa el procés seguia estancat enmig d'acusacions mútues d'inflexibilitat. De la seva banda, l'Enviat Personal del Secretari General per al Sàhara Occidental, Peter Van Walsum, va comunicar després de la reunió que **les parts reconeixien que l'actual status quo era inacceptable** i que s'havien compromès a continuar amb les negociacions de bona fe, així com a desenvolupar mesures de confiança (facilitar visites familiars, accions de desminatge conjunt, respecte als drets humans, etc.). La trobada, qualificada com d'intercanvi sobre els mecanismes d'aplicació de la Resolució del Consell de Seguretat, va seguir a la primera reunió de contacte que va tenir lloc el 18 i 19 de juny, i va tenir la presència d'Algèria i Mauritània en les sessions d'obertura i clausura. Quant a la política interna del Marroc, cal destacar que el partit conservador Istiqlal va guanyar contra pronòstic les eleccions parlamentàries celebrades a principi de setembre, en les quals el percentatge de participació només va ser del 37% dels votants.

Amèrica Llatina

En relació amb els diferents actors que intervenen en el conflicte de **Colòmbia**, el Govern i la guerrilla de l'ELN van iniciar a l'agost la vuitena ronda de converses, a l'Havana, sense aconseguir resultats ni poder signar l'anomenat Acord Base, en **no posar-se d'acord en la forma de concentrar i verificar els efectius de l'esmentada guerrilla**. El Govern va insistir en l'exigència que es localitzessin en un o diversos punts, fins i tot a l'exterior, però en coordenades prèviament fixades i amb els noms de totes les persones concentrades, que estarien en possessió d'una comissió verificadora internacional, aspecte que va ser rebutjat per l'ELN, que no està disposat a revelar la identitat dels seus membres ni concentrar-se en condicions que els suposessin desavantatge militar. En aquesta ronda, i per primera vegada, van participar-hi membres del Consell Nacional de Pau, instància creada fa anys i que no havia estat posada en funcionament fins ara. Al setembre, delegacions del Govern i de l'ELN es van reunir a Caracas, en acceptar els bons oficis oferts pel President de Veneçuela, Hugo Chávez, per ajudar a desbloquejar el procés. Els delegats de l'ELN van iniciar consultes amb el Comando Central de l'organització per determinar la seva posició en la futura ronda de negociacions.

En relació amb el procés que se segueix amb les Autodefenses (**AUC**), la Comissió Nacional de Reparació i Reconciliació va revelar a l'agost que en els dos anys de vigència de la Llei de Justícia i Pau tan sols s'havien rebut 200 versions lliures de 2.816 postulats, que havien de ser

atesos per només 23 fiscals, la qual cosa posava en dubte l'eficàcia del mecanisme establert a falta de mitjans humans. D'una altra banda, la Cort Suprema de Justícia va negar en una sentència el caràcter de delinqüents polítics als integrants de les AUC, els dirigents de les quals es trobaven ja dividits quant a les seves posicions davant la justícia. Cal assenyalar, a més, que en els últims mesos van aparèixer noves estructures paramilitars vinculades al narcotràfic, amb uns 5.000 combatents.

Sobre les **FARC**, guerrilla amb la qual no existeix negociació, un combat amb forces encara no identificades va suposar la mort d'onze dels diputats que l'esmentada guerrilla mantenia segrestats des de feia cinc anys, fet que va ensorrar les expectatives d'arribar a un acord humanitari a curt termini. Davant l'esmentada situació, el President de Veneçuela va oferir els seus bons oficis per aconseguir un intercanvi humanitari, actitud que va merèixer l'acceptació del President colombià i el suport del Govern dels EUA. El President colombià va autoritzar a la senadora Piedad Córdoba perquè realitzés gestions amb les FARC. Diversos mandataris llatinoamericans van oferir igualment els seus bons oficis per aconseguir aquest acord humanitari.

Àsia i Pacífic

a) Àsia Meridional

Encara que a l'**Afganistan** no existeix un procés de pau pròpiament dit, cal assenyalar que al setembre **els talibans van afirmar estar disposats a iniciar unes negociacions amb el Govern** afganès, després que el President Hamid Karzai fes una proposta en aquest sentit.

Dels conflictes que afecten l'**Índia**, a principi de juliol, l'escriptora Mamoni Raisom Goswami va fer una crida tant al Govern indi com al grup armat d'oposició ULFA, que opera a l'Estat d'**Assam**, perquè continuessin amb el procés de pau. Aquestes declaracions es van produir després de l'últim intent de revifar el procés de pau i que el Govern hagués assenyalat que enviaria un emissari a negociar amb els líders de l'ULFA si calgués. De la seva banda, el grup armat ha respost a aquest intent de reedició de les negociacions de pau assenyalant que no estaven interessats en unes negociacions secretes amb el Govern indi i van qualificar d'insultants les condicions establertes per l'Executiu indi. L'ULFA va assenyalar que només consideraria una oferta del Govern per negociar si aquesta es produeix a través del Grup Consultiu Popular. A l'agost, i després d'una crida realitzada pel primer Ministre, Tarun Gogoi, l'ULFA va insistir que només negociaria una sobirania per a Assam. A l'Estat de **Manipur**, el Govern va accedir al juliol a **mantenir converses amb els grups armats de l'ètnia kuki**, inicialment de manera informal i que podrien conduir posteriorment a la celebració formal de negociacions de pau. El Govern va assenyalar que es podria declarar un alto el foc bilateral abans de l'inici de les converses, que aquestes es mantindrien en el marc de la Constitució i que no afectarien la integritat territorial de Manipur. Alguns dels principals grups armats kuki que operen en aquest estat són el KNF-P, el KNF-MC, el KRA, l'UKLF o el KLA. Algunes fonts van assenyalar que les forces de seguretat índies desplegades a l'estat podrien haver arribat a un acord d'alto el foc amb l'oposició armada a l'agost de 2005 sense el consentiment del Govern de Manipur, encara que els enfrontaments han perdurat a pesar de l'acord. A l'Estat de **Nagalàndia**, finalment, el Govern indi i el grup armat d'oposició NSCN (I-M) van acordar al juliol l'extensió de l'acord d'alto el foc per un any més, quan es complien deu anys de la seva firma. Això no obstant, pel que fa a l'avanç en les negociacions de pau, el Govern va reiterar al grup armat que la qüestió de la sobirania estava totalment fora de discussió, i que qualsevol solució al conflicte hauria d'emmarcar-se en la Constitució del país. El grup armat podria haver accedit a restar com a part de l'Índia mitjançant una relació federal amb la unió de caràcter especial, encara que aquesta discussió no s'ha tancat. Quant al procés seguit per l'**Índia i Pakistan** per a la pacificació de la regió de Caixmir, el Primer Ministre indi Manmohan Singh, durant una visita a Jammu i Caixmir al mes de juliol, va assenyalar que havia arribat el moment d'un acord amb el Pakistan per posar fi a la disputa entre els dos Estats i va proposar l'**ús conjunt dels recursos naturals i aqüífers per al benefici de les dues parts de la regió**, dividida per la Línia de Control (frontera de *facto*).

Al **Nepal**, un dels principals grups opositors de la regió de Terai, JTMM, va afirmar al juliol que estava preparat per mantenir negociacions de pau amb el Govern sota la supervisió de les Nacions Unides o d'alguna una altra organització creïble. **El JTMM va enviar una carta a les Nacions Unides requerint la seva mediació.** La UNMIN va assenyalar que considerava molt positivament la petició, però que les dues parts havien d'estar d'acord. El JTMM es va escindir dels maoistes fa tres anys i reivindica la creació d'un estat autònom al sud del país. D'una altra banda, el Primer Ministre Girija Prasad Koirala es va reunir a l'agost amb el líder del MJF, Upendra Yadav, per sol·licitar la seva col·laboració en la pacificació de la zona de Terai i preparar les eleccions per a la pròxima assemblea constituent. Malgrat això, al setembre es van produir diversos atemptats a la capital, que van ser atribuïts a grups de Terai.

Al **Pakistan**, van continuar els enfrontaments entre les FFAA i milícies talibanes al Waziristan Nord. A final de juliol, això no obstant, cent integrants de les milícies armades de la tribu Marri, liderades per Daula Khan Marri i Kamal Khan Marri, van lliurar les armes a les autoritats locals. La *jirga* intertribal del Waziristan convocada amb l'objectiu de revifar l'acord de pau assolit pel Govern i les milícies talibanes que operen a la zona, i trencat després del desallotjament de la Mesquita de Lal-Masjid a Islamabad, va desistir dels seus esforços després que les dues parts rebutgessin modificar les seves postures. El Govern va demanar garanties que l'acord serà implementat en la seva totalitat i les milícies de la seva banda van assenyalar que sense el complet desmantellament dels llocs de control militars no reprendrien les converses. A l'agost, una *jirga* conjunta de l'Afganistan i el Pakistan atesa per uns 700 líders tribals, parlamentaris, clergues i altres figures dels dos països va acordar combatre el terrorisme i el tràfic d'opi a les seves regions tribals, així com promoure la reconciliació amb el que denominen l'oposició, en referència als talibans que acceptin l'imperi de la llei.

Respecte al procés fallit a **Sri Lanka**, Noruega va assenyalar al juliol que estava preparada per ajudar a reactivar les negociacions de pau entre el Govern i el grup armat d'oposició LTTE si les parts ho requerien. A l'agost, **la facció dissident del LTTE, liderada per Karuna i oficialment coneguda com a Tamileela Makkal Viduthalao Pulikal, va declarar per primera vegada la seva disposició a desarmar-se** si prèviament es garantia la seva seguretat. En anteriors ocasions, el grup havia renunciat a lliurar les seves armes fins que l'LTTE fes el mateix.

b) Sud-est Asiàtic

Dels processos en curs a les **Filipines**, cal assenyalar la **detenció a final d'agost als Països Baixos del líder de l'NDF i fundador del Partit Comunista filipí, Jose María Sison**, dificultant encara més les possibilitats de reobrir negociacions amb l'NPA a curt termini. Sison va ser posat en llibertat després de dues setmanes. L'arrest va succeir poc després que el cap de les FFAA, Hermogenes Esperon, instés el Govern a reprendre les converses de pau amb aquest grup armat i es comprometés a suspendre les operacions militars durant tres anys si prèviament s'acordés un alto el foc bilateral. Segons Esperon, la represa de les converses de pau permetria, entre d'altres qüestions, una reducció significativa de l'onada d'assassinats i desaparicions contra sectors crítics amb el Govern. Jose María Sison va declarar des del seu exili a Holanda que només es reprendrien les negociacions si el Govern realitzés les gestions necessàries perquè tant ell personalment com el PCF i l'NPA fossin retirats de les llistes d'organitzacions terroristes de la UE i dels EUA, si es demostrés la voluntat del Govern de frenar els assassinats de líders polítics i socials de l'esquerra i si es respectessin els 10 punts que l'NPA va plantejar al seu moment per a la represa de les converses. La Presidenta filipina, Gloria Macapagal Arroyo, va oferir a mitjan de setembre una amnistia als combatents de l'NPA que volguessin deixar les armes i reintegrar-se a la vida política.

Pel que fa al **MNLF**, l'OCI va estar pressionant el Govern filipí perquè alliberés el líder històric del grup, Nur Misauri, i aquest pogués assistir a la ronda de negociacions prevista a Indonèsia, per completar els acords als quals van arribar el 1996. Malgrat els nombrosos retards respecte a la data de l'esmentada ronda negociadora (la d'agost s'ha passat a novembre), les dues parts van mantenir contactes des de Tailàndia, amb l'objectiu d'aconseguir una trobada tripartida entre el Govern filipí, l'MNLF i l'OCI.

Respecte al procés amb el **MILF**, al mes de juliol les FFAA van advertir que podrien iniciar una ofensiva militar d'alta intensitat contra aquest grup si no lliurava als suposats responsables d'una emboscada contra les FFAA a l'illa Basilan. El mes de setembre passat de 2006, el Govern i el MILF van decidir que Basilan i Palawan quedessin incloses sota la jurisdicció de l'*International Monitoring Team* (IMT), un equip internacional liderat per Malàisia que supervisa la vigència de l'alto el foc i el mandat va ser renovat per un any, fins a agost de 2008. El MILF va sol·licitar a alguns dels països més implicats en el procés de pau (com EUA, Suècia, Japó, Malàisia, Brunei o Líbia) que participessin en la missió d'investigació, invitació que també va fer extensiva a algun organisme internacional de drets humans. D'una altra banda, l'*International Women's Peace and Solidarity Mission to Basilan and Mindanao*, integrada per dones de l'Àsia Pacífic i encarregada també de dilucidar els fets, va fer una crida al Govern de Filipines i al MILF a reprendre les converses de pau immediatament. D'una altra banda, Manila i el MILF van acordar la relocalització temporal d'uns 500 membres del MILF a l'illa de Basilan per facilitar les tasques de recerca i captura dels quatre sospitosos d'haver perpetrat les decapitacions de soldats filipins, i que van ser identificats per la comissió d'investigació. Govern i MILF tornaran a trobar-se al setembre a la capital de Malàisia. El Govern d'Austràlia va expressar al setembre el seu interès a jugar un rol més directe en aquest procés de pau, inclosa la seva participació l'IMT, en què recentment s'han afegit el Japó i el Canadà.

Sobre la conflictivitat en algunes regions d'**Indonèsia**, com **Papua Occidental**, el President del Consell del Poble Papú, Agus Alua, va declarar a l'agost que l'autonomia especial prevista per a la regió fracassarà si la comunitat internacional no s'implica més activament, especialment per l'oposició dels cossos de seguretat de l'Estat, que segons Alua segueixen reprimint sistemàticament el moviment secessionista, violant els drets humans de la població local i creant deliberadament una situació de caos per poder mantenir el control sobre els recursos naturals de la regió.

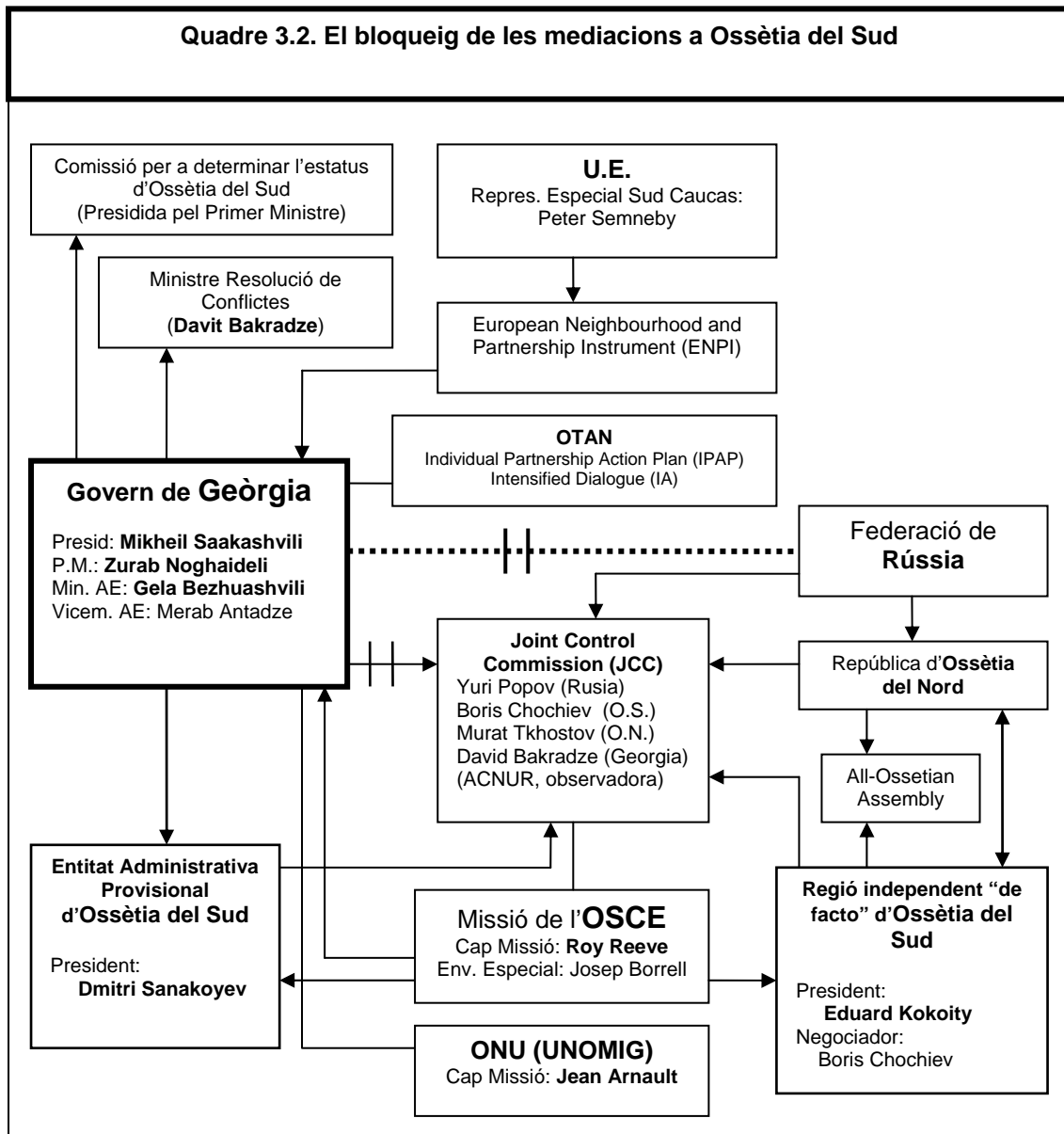
En relació amb **Myanmar**, l'Assessor Especial del Secretari General de l'ONU sobre Myanmar, Ibrahim Gambari, va visitar al juliol diferents països asiàtics (Singapur, Indonèsia, Malàisia i Tailàndia) per mantenir consultes amb els diferents Governos sobre la situació i el futur del país. Entre les reunions mantingudes cal destacar la trobada amb les autoritats xineses, un dels aliats més importants del règim militar de Myanmar. Gambari també es va reunir amb representants del Govern indi, que en els últims mesos ha incrementat la cooperació, sobretot en termes militars, amb l'Executiu de Myanmar, així com amb el President Putin. A final de setembre, no obstant això, i després de les manifestacions populars i la repressió de la junta militar contra manifestants i monjos budistes, tant l'ONU com altres organismes van pressionar el règim birmà per obrir un període de transició política cap a la democràcia. En un altre ordre de coses, la facció escindida del grup armat d'oposició shan SSNPLO va afirmar que s'havia desarmat i havia lliurat les seves armes al Govern militar de Myanmar. Aquesta facció s'havia desplaçat a territori Karen després d'haver-se escindit. Al setembre, el Govern va donar per finalitzat el procés de la Convenció Nacional, l'objectiu del qual era reformar la Constitució, però que el mateix Departament d'Estat dels EUA va qualificar de farsa.

A **Tailàndia**, finalment, cal destacar que **el Govern indonesi va declarar a l'agost haver acceptat la petició del seu homòleg tailandès de col·laborar en la resolució del conflicte** que afecta les províncies del sud de majoria malaïomusulmana. Aquesta petició va ser formalitzada durant una visita del Primer Ministre Surayud Chulanont al President indonesi, Susilo Bambang Yudhoyono, encara que ja havia estat esbossada fa mesos pel Rei de Tailàndia. Indonèsia, que ja hauria iniciat alguns contactes amb líders del sud de Tailàndia, va assenyalar que intentaria cooperar en una solució del conflicte que respecti la integritat territorial i que podria tenir com a model l'acord de pau a la província d'Aceh, signat a l'agost de 2005. Mentrestant, el Govern tailandès va mantenir contactes exploradors amb la insurgència a Ginebra i Estocolm. En aquesta última ciutat resideix exiliat el responsable d'assumptes internacionals del PULO, Kasturi Mahkota.

Europa i Àsia Central

Quant al contenciós entre **Armènia i l'Azerbaidjan** per l'enclavament de Nagorno-Karabakh, l'anterior responsable dels serveis de seguretat de Nagorno-Karabakh, Bako Saakian, va

obtenir el 85% dels vots a les eleccions presidencials celebrades al juliol en l'autoproclamada república independent. Saakian, que va participar activament en el conflicte armat entre 1988 i 1994, ha declarat en més d'una ocasió que era partidari de la independència respecte de l'Azerbaidjan.

Respecte al conflicte de **Geòrgia** per la regió d'**Abkhàzia**, van continuar estancades les negociacions durant el trimestre. Al juliol, el Primer Ministre d'Abkhàzia, Alexander Ankvab, va sortir il·lès d'un atemptat. Al mes següent, el considerat President d'aquesta regió va declarar que la zona de l'alt Kodori era part del territori d'Abkhàzia i que el seu règim reclamaria el seu control. També cal assenyalar que el President georgià va manifestar al setembre que no necessitava recomanacions de l'ONU, sinó accions concretes i efectives per solucionar el conflicte. Quant al conflicte amb **Ossètia del Sud**, el Ministre georgià per a la resolució de conflictes va denunciar que la negativa del règim independentista d'assistir a la reunió de la *Joint Control Commission* (JCC, mecanisme negociador quadripartit format per Geòrgia, Rússia, Ossètia del Sud i Ossètia del Nord) prevista a Tbilissi a l'agost demostrava la falta de voluntat de les autoritats d'Ossètia del Sud d'avançar en la resolució del conflicte. A més, va criticar el que considerava el fracàs de Rússia com a actor mediador en el conflicte. Des de l'octubre passat només s'ha celebrat una sessió plenària de la JCC, el format negociador de la qual és criticat pel Govern georgià acusant Rússia de tenir un pes dominant. Com a alternativa,

Geòrgia va reiterar la seva disposició al fet que Rússia i Ossètia del Sud participin en la comissió estatal georgiana creada recentment per desenvolupar l'autonomia de la regió en conflicte. Fins ara Moscou ha ignorat aquest òrgan, mentre que els líders de la regió independent *de facto* d'Ossètia del Sud l'han considerat absurd i il·legal.

En relació amb els esforços per aconseguir la reunificació de l'illa de **Xipre**, cal assenyalar que al setembre es van reunir els líders polítics de les dues comunitats, després de més d'un any sense fer-ho, per intentar relançar els acords de juliol de 2006, encara que sense resultats.

Respecte a les negociacions sobre el futur de **Kosovo**, el Representant Especial del Secretari General de l'ONU, Joachim R cker, va declarar al juliol, i en una sessió a porta tancada davant els 15 membres del Consell de Seguretat, que havia arribat el moment de proveir un full de ruta, un calendari, per proporcionar certesa als dos milions d'habitants de la província sobre el seu futur. En els mateixos dies, el líder de l'Exèrcit d'Alliberament Kosovar (KLA, per les seves sigles en anglès), Faik Fazliu, va declarar que el seu grup estava disposat a reprendre les armes si Kosovo no obtenia la independència de Sèrbia, i el Primer Ministre de Kosovo, Agim Ceku, va afirmar que si no s'arribava a una decisió, Kosovo declararia la independència. Segons Ceku, calia deixar de pretendre que el Consell de Seguretat tingui una solució per a cada problema. Poc després, **el grup de Contacte va decidir que es form s una troica, conformada per Rússia, EUA i la UE, encarregada de facilitar les negociacions** entre les autoritats s rbies i kosovars, després que Rússia continu s rebutjant el pla presentat per l'enviat especial de les Nacions Unides, Martti Ahtisaari.

A **Turquia**, i en relació amb el conflicte amb els kurds, cal destacar que el partit oficialista Justícia i Desenvolupament (AKP) va obtenir el 46% dels vots i 341 dels 550 escons del parlament a les eleccions generals celebrada el 22 de juliol. El **partit kurd DTP va obtenir representació parlamentària (24 escons) per primera vegada en l'última d cada** i 13 anys després que diversos diputats kurds fossin expulsats del Parlament (i posteriorment processats) pels seus suposats vincles amb el grup armat d'oposició PKK. Durant la campanya, els candidats del DTP van advocar per una solució política i dialogada de l'anomenat conflicte kurd i van exigir a Ankara el final de les operacions militars contra el PKK, aix  com un major reconeixement de la idiosincràsia i drets de la minoria kurda. A l'agost, el Ministre d'Exteriors, Abdullah Gul va ser elegit President de Turquia, després de realitzar-se tres votacions. El partit prokurd DTP va suggerir al nou gabinet la formulació d'un pla de desenvolupament regional, i el Parlament Turc per la Pau, òrgan que donava continuïtat a la conferència celebrada al gener per buscar solucions a la qüestió kurda, es va constituir a Ankara l'1 de setembre, com a estructura independent de la política, realitzant propostes polítiques, socials i culturals, com l'aixecament d'obstacles a la identitat kurda i la seva representació política.

Orient Mitjà

A l'Iraq, set de les més importants **organitzacions insurgents sunnites que lluiten contra l'ocupació nord-americana van formar una aliança política** amb l'objectiu de preparar negociacions per a una futura retirada de les tropes dels EUA. Els líders de tres d'aquests grups (Brigades de la Revolució de 1920, Ansar al-Sunna, i Hamàs Iraqui ) van declarar que continuarien la lluita armada fins que totes les tropes estrangeres es retiressin de l'Iraq, a m s de denunciar al-Qaeda per dur a terme assassinats sectaris i atacs suïcides contra civils. Aquestes organitzacions van rebutjar qualsevol acord amb les milícies i partits xiïtes, per la seva participació en les institucions polítiques configurades pels EUA i per la seva participació en les morts sectàries. També és de destacar que a l'agost **el líder xi ta Muqtada al-Sadr va ordenar a l'Exèrcit del-Mahdi suspendre totes les seves activitats durant sis mesos**, inclosos els atacs contra els EUA, fins a la seva reestructuració per eliminar els grups indisciplinats i dissidents d'aquest moviment. D'una altra banda, una dotzena de líders **polítics iraquians es van reunir a Finlàndia** a final d'agost, i per iniciativa de la *Crisi Management Initiative*, per treure lliçons d'altres processos de pau, com el d'Irlanda i Sud-Àfrica. Els assistents, membres de les comunitats sunnites i xiïtes de l'Iraq, inclosos el grup de Muqtada al-Sadr, es van comprometre a seguir dotze recomanacions per començar negociacions formals, que inclouen la prohibició de l' s de les armes durant les negociacions, formar una

comissió independent per supervisar el desarmament de les milícies, prendre mesures per frenar els assassinats i el desplaçament forçós, promoure el desenvolupament i posar fi a les accions militars per part de les forces estrangeres. També cal esmentar que, després de mesos de crisi, **diversos dirigents xiïtes, sunnites i kurds van arribar a un acord de reconciliació a final d'agost**, establint la reintegració d'exmembres del partit Baath en la vida política, un mecanisme d'alliberament de detinguts, una llei sobre la distribució de la renda del petroli i el compromís per a la celebració d'eleccions provincials. Entre els signants no figuraven, no obstant això, els seguidors de Moqtada al-Sadr. Al setembre, el Secretari General de l'ONU va nomenar Staffan de Mistura, de nacionalitat sueca, com el seu Representant Especial a l'Iraq.

Respecte al conflicte entre **Israel i Palestina** i a les **disputes internes entre grups palestins**, durant el mes de juliol 178 membres de les Brigades dels Màrtirs d'al-Aqsa a Cisjordània, un dels quals era Zakaria Zubeidi, líder de les Brigades a Jenín, van anunciar la seva renúncia a la lluita armada i la seva integració als serveis de seguretat de l'ANP. D'una altra banda, una carta publicada a la premsa internacional de deu Ministres d'Exteriors dels Estats mediterranis de la UE, encapçalats pels Ministres espanyols i francès, Miguel Ángel Moratinos i Bernard Kouchner, va celebrar el **nomenament de Tony Blair com a enviat del Quartet a l'Orient Mitjà** i va afirmar que el full de ruta havia fracassat. Segons els signants, la tasca del nou enviat requereix d'una nova perspectiva que inclogui mesures concretes i immediates a favor del President palestí, Mahmoud Abbas i plantejar unes negociacions sense condicions prèvies respecte a l'estatus final. La carta va ser criticada per l'Alt Representant de la UE per a la PES, Javier Solana, per considerar que un diari no era el mitjà adequat per expressar aquestes opinions. El President palestí, Mahmoud Abbas, va afirmar a final juliol que espera arribar a un acord de pau amb el Govern d'Israel en el termini d'un any, i que el mateix President dels EUA també desitjava que aquest acord fos signat abans de finalitzar el seu mandat el 2009. El diari israelià Haaretz va assenyalar que el Govern d'Israel podria oferir als palestins la creació d'un Estat que compringués el 90% del territori de la Franja de Gaza i Cisjordània. Per les mateixes dates, **els Ministres d'Exteriors d'Egipte i Jordània van portar a terme una visita a Israel per presentar el pla de pau de la Lliga Àrab, que contempla el reconeixement d'Israel si aquest es retira dels territoris ocupats**. El Govern d'Israel, de la seva banda, va posar en llibertat a més de 250 presoners palestins, en un gest de suport al President Abbas. Cap dels presos posats en llibertat pertanyia a Hamàs. A l'agost, el Primer ministre israelià, Ehud Olmert, i el President palestí, Mahmud Abbas, es van reunir a Jericó, en territori palestí per primera vegada en diversos anys, en el marc de la sèrie de reunions prèvies a la conferència de pau prevista per al pròxim novembre i impulsada pels EUA. Posteriorment, el President palestí es va reunir amb Olmert, a l'oficina d'aquest últim. Els dos mandataris van acordar establir equips per negociar les qüestions essencials per a una solució permanent al conflicte. Olmert va manifestar també que preferia consensuar un document breu que reflecteixi els principis per aconseguir un acord de pau.

Pel que fa al **Líban**, el portaveu de la milícia Fatah al-Islam, Abu Salim Taha, que s'enfrontava des de maig amb l'exèrcit libanès al camp de refugiats de Nahr el-Bared, va afirmar a mitjan de juliol que estava disposat a negociar per posar fi al conflicte i arribar a una solució política. El conflicte va acabar al setembre amb la presa del camp per part de l'exèrcit, deixant un balanç total de 400 víctimes mortals. D'una altra banda, el Secretari General de l'ONU, Ban Ki-Moon, va recomanar en un informe sobre el Líban establir una agència de control de fronteres, la creació d'una força multiagència mòbil centrada en el contraban d'armes amb poder per confiscar-les, i el redisseny i reestructuració de punts fronterers per garantir més control del país.

Al **Iemen**, finalment, l'acord signat el passat 16 de juny entre els seguidors del clergue Abdul Malik al-Houthi i el Govern podria estar a prop del fracàs per l'incompliment del termini de lliurament d'armes i de la retirada de les posicions dels rebels, segons que han informat al juliol membres del comitè de mediació de l'acord, integrat per parlamentaris iemenites i tres funcionaris de Qatar. A més, les causes de la crisi van apuntar a la negativa d'al-Houthi a partir cap a Qatar a través de l'aeroport de la capital iemenita, tal i com havia estat acordat, proposant com a alternativa un aeroport saudita. Així mateix, Al-Houthi va acusar el comitè presidencial d'actuar de mala fe, mentre que l'exèrcit va posar en dubte la voluntat d'al-Houthi de voler aconseguir la pau. La delegació qatariana, que ha assumit la mediació de les negociacions, va partir a Qatar davant l'estancament de posicions, encara que va prometre

tornar després del final del Ramadà. Malgrat aquestes desavinences, en un missatge del president del comitè presidencial, l'Àsser al-Awadhi, a principi d'agost, aquest constata que la majoria dels articles de l'acord de juny s'havien implementat. Al mig de la crisi, el 9 d'agost, Abdulmalik al-Houthi, va transmetre un missatge al President, Ali Abdullah Saleh, i li va oferir la reconciliació, posant com a exemple la situació del Líban i comparant la seva ideologia amb la d'Hezbollah. Durant el trimestre es van mantenir els enfrontaments.

3.2 L'absència de les dones en els processos de negociació

Segons un avanç d'un estudi que està realitzant el Programa de Processos de Pau de l'Escola de Cultura de Pau, i que serà publicat en la pròxima edició de l'"Anuari de Processos de Pau", **només un 4% de les persones que han intervingut en negociacions recents que afecten 31 grups de 19 països diferents², han estat dones.** El percentatge és molt reduït en les delegacions dels grups armats, un fet més visible en la dels Governos i insignificant en els equips de facilitació. Les Filipines, i en menys grau Sri Lanka, són els únics països on la presència de dones és rellevant.

	De Governos	De grups armats	D'instàncies facilitadores ³	TOTAL
Homes	79	127	57	263
Dones	6	4	1	11
% Dones	7'0%	3'0%	1'7%	4'0%

Aquesta escassa participació de les dones en els processos de pau, i la seva pràctica absència en els equips facilitadors, contravé totes les recomanacions de la Resolució 1325 aprovada a l'octubre de l'any 2000 pel Consell de Seguretat, i que instava els Estats a vetllar perquè augmentés la representació de les dones en la gestió i la solució de conflictes, així com a que el mateix Secretari General nomenés més dones representants especials i enviades especials per realitzar missions de bons oficis en nom seu. A l'agost de 2007, de les 58 persones designades pel Secretari General per a aquests càrrecs (sense comptar els nomenaments per a càrrecs temàtics), només una era dona, això és, l'1'7% del total.

² Côte d'Ivoire, Senegal, Sudan (Sud, Est i Darfur), Burundi, Txad, Congo, RD Congo, RCA, Uganda, Mali, Sàhara Occidental, Angola (Cabinda), Colòmbia, Índia, Nepal, Sri Lanka, Filipines, Indonèsia i Iemen.

³ Aquestes instàncies es refereixen a Presidents de Governos, representants d'organismes regionals o internacionals, alts funcionaris diplomàtics, ex Presidents de Govern o membres d'organitzacions socials.